

O tri nove knjige na jevrejske teme - govori nam Aron Albahari

Knjiga o MENORI...

kao najstarijem simbolu jevrejstva

Menora
kao simbol antičkog i modernog
Izraela

Aron Albahari

Kroz više poglavlja, ova knjiga nam govori o ... :

Korenima i opisu menore u Bibliji, kao i o njenoj simbolici

Bezalel – Akademija umetnosti i dizajna – 1906.g.

Salvia palaestinae -
vrsta žalfije

Drvo života iz Kabale -
sa sefirotima

Sedam planeta + Sunce
= simbolika

Koncept sedmice sa 6
dana + Šabat =
harmonija

O 'istorijskoj menori' i njenoj sudbini

- Menora se pominje u Bibliji još i pre izgradnje samog Solomonovog Hrama, u „Šatoru sastanka-zaveta“ u Šekemu (današnji Nabulus)
- Zato je to brdo i dan danas Jevrejima sveto
- U Solomonovom Hramu ih ima 10
- 586.g.p.n.e. Nabukodonosor ruši Jerusalim, pljačka Hram, pa i same zlatne menore, i pali Hram, i odvodi Jevreje u ropstvo.
- Perzijski kralj Kir ih pušta posle 50 godina, oni se vraćaju u Jerusalem, obnavljaju Hram....mnogo manji, i u njemu postavljaju ponovo menoru

- 70. godine, porušen Hram, spaljen Jerusalem, menora opljačkana i odneta u Rim

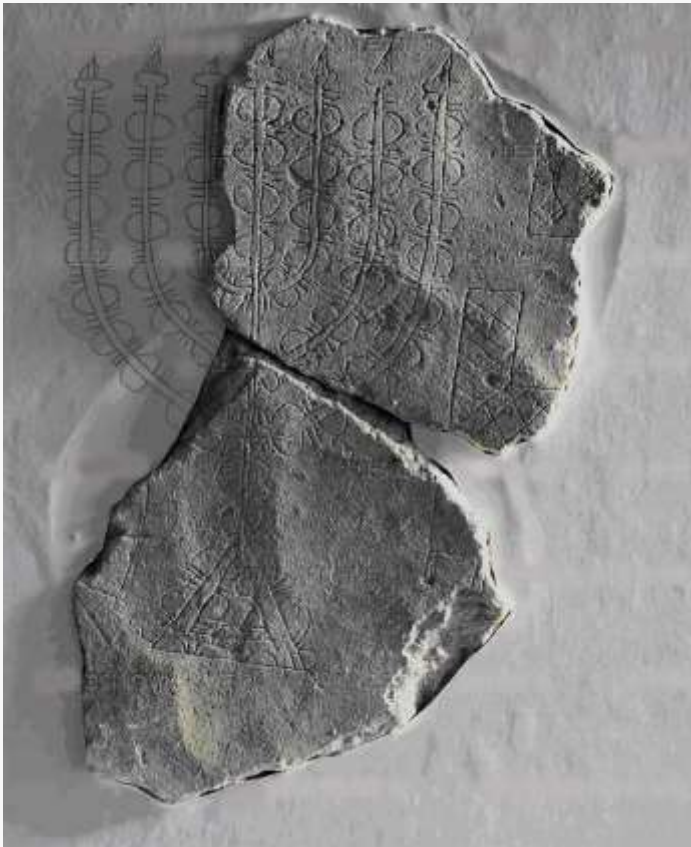
„Titov slavlolik“ u Rimu, sa prikazom menore

- Pohranjena u paganskom rimskom „Hramu mira“.
- 192. požar. Izmeštena.
- 455. g. kada su Vandali zauzeli Rim, odneli je u Kartagenu (severna AFRIKA)
- 534. g. Vizantija osvaja Kartagenu i odnosi menoru u Konstantinopolj (Istanbul)
- Prema istoričaru Prokopiju, menora je 565. g. opet odneta u Jerusalim i položena u neko od hrišćanskih svetih mesta - crkvu (interesanatna priča zašto i kako – ‘Ratovi Jusinijana’ – ‘Vandalski rat’)
- 614. Perzijanci osvajaju i pljajčkaju Jerusalim
- Od tada joj se gubi trag

(ne zaboraviti da su 10 menora opljačkane i 586.g.p.n.e. Od strane Vavilonaca – Nabukodoronosora)

Prikazima najstarijih menora

Na podu kuće iz 1. veka p.n.e.

U temeljima sinagoge iz Galila iz 50-100.g.

U centralnoj Judeji iz 1. veka

Kao motivu na prstenju, privescima i medaljonima

U sinagogama - na stubovima

... na podnim i zidnim mozaicima

centralni
Izrael
3-4. vek

Jerihonska
ili
'Mir Izraelu'
5-6. vek

Ein Gedi
na Mrtvom
moru
3. vek

Sinagoga u
Hamat Tiberijasu
4. vek

Sinagoga Beit Alfa
u Beit Šeanu
(sever Izraela)
5-6. vek

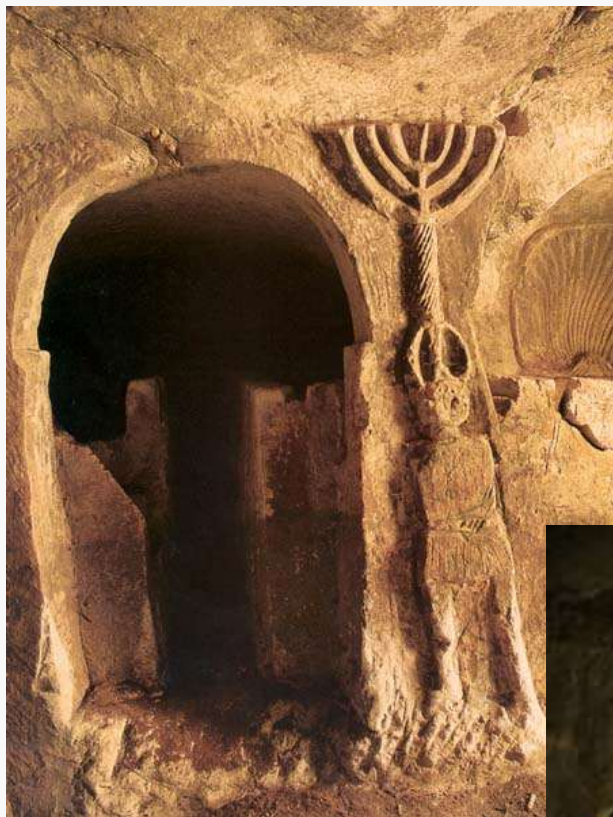
ili ukrasnim potpornim pločama

Na nadgrobnim pločama

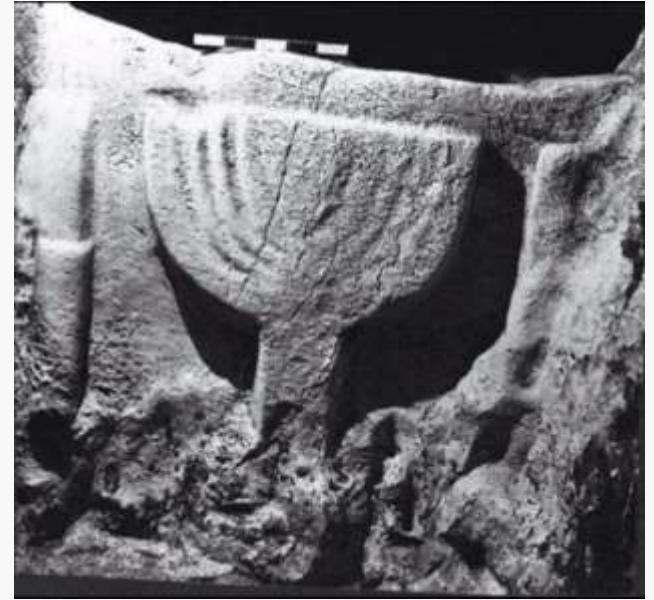
Bogata kolekcija iz grobnice u Beit Šearimu - na zidovima

Osnovano u 1. veku
2. vek - rabinska škola
3. i 4. vek - sahrane

... i sarkofazima - kamenim ...

i olovnim ...

Na keramičkim svetiljkama - uljanicama

Na antičkom i savremenom novcu - kovanicama

Antigon II Matatija 40-37

Drugi jevrejski ustanak
132-135. godina

U sinagogama na Bliskom istoku, van Judeje-Izraela

Sinagoga u Dura Europi - 1932.g. otkrivena. Grčko-rimski antički grad.
Na reci Eufkrat (severna Sirija).

Sinagoga je iz 244. godine. Od 58 sačuvanih zidnih slika, 3 sadrže menoru.

Na slikama likovnih umetnika

Ademolo Luidi

Frančesko Hajez

„Napoleon daruje slobodu Jevrejima“, 1806.

U katakombama u Rimu

- Na grobnicama, spomenicima, sarkofazima, na zidovima (crtež ili reljef)
- Ukupno je u Rimu (katakombama - na više lokacija) pronađeno 534 teksta-artefakta koja pretstavljaju jevrejsku baštinu u Rimu.
- A 144 njih sadrže prikaze menora

U modernoj primeni

Pred zgradom Kneseta

Mosad

Grb države Izrael

Poklon Salvadora Dalija na aerodromu Ben Gurion

ELEFANTINA

Jevreji i jevrejski hramovi Elefantine i Leontopolisa u antičkom Egiptu

Aron Albahari

Ramzes II – Luksor
Gesem ili Gošem - istočni deo delte Nila
Pitom i Pi-Ramzes
I gradnja piramide

Četiri (4) istorijska perioda kada su Jevreji naseljavali Egipat:

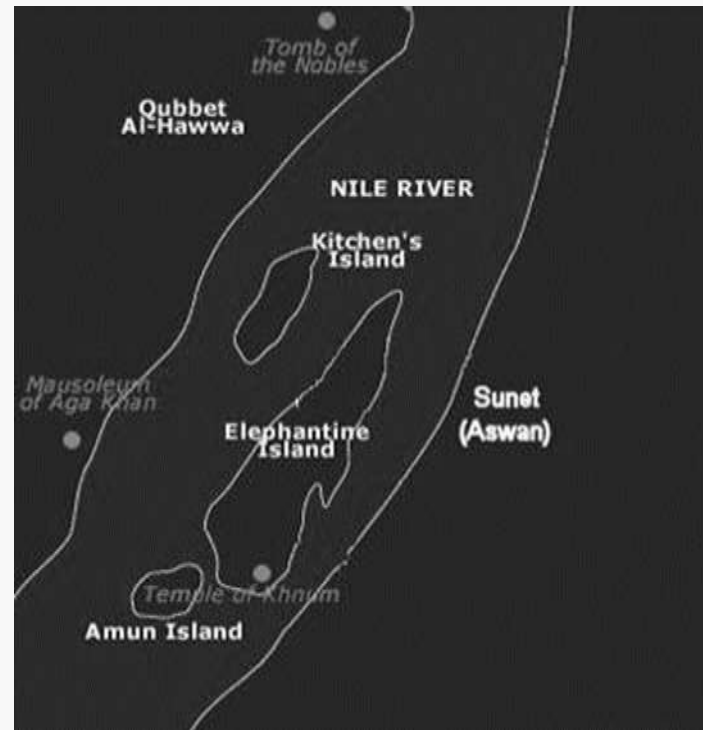
1. Od 1700 do 1300 g.p.n.e. – Gošem, priča o Mojsiju, izlasku iz egipatskog ropstva nakon 430 godina, 40 godina lutanja Sinajem
2. 586.g.p.n.e. pad jevrejske države Judeje pod Vavilonce – Nabukodonosor razara Jerusalem, ruši jevrejski Hram - i početak vavilonskog ropstva....
Deo Jevreja, predvođenih prorokom Jeremijim, spas nalazi u Egiptu
3. 6-4. vek p.n.e. Vreme je 26. egipatske dinastije...
Ratovi Vavilona i Egipta - povećavaju broj jevreskih izbeglica iz Judeje.
I upravo deo tih Jevreja se naseljava na ostrvo Elefantina na Nilu
4. 162.g.p.n.e. - u Judeji vlada jevrejska dinasija Hašmonejaca.
Rat Seleukida (Sirije) i Ptolomeja (Egipat), odvodi sveštenika Oniasa IV u izgnanstvo u Egipat

Vreme je između 5. i 4. veka pre nove ere

Ostrvo u Nilu veličine 1.200 sa
400 metara

- Jevrejski garnizon sa oko 500 vojnika, sa porodicama nešto manje od 2.000 Jevreja.
- Štite južne granice Egipta, prema carstvu Kuša (Sudan - Nubija)
- Među njima i jevrejski sveštenici. Grade molitveni hram
- Između 1818. i 1906. otkriveno je 175 rukopisa, od kojih su ukupno 34 rukopisa „jevrejski“ – pisali ih Jevreji, nekim povodom
- 40 imena u njima su jevrejska
- Njih čine /nazvani su/:

JEDANIAHOVA arhiva – 10 rukopisa

ANANIJEVA arhiva – 13 rukopisa, i

MIBTAHIJINA arhiva – 11 rukopisa

JEDANIAHOVA arhiva – 10 rukopisa

Reč je o jednom od sveštenika i vođa Jevreja na Elefantini - Jedaniahu bar Gemariji

Najznačajnija su pisma:

-Pismo za Pesah (na aramejskom) - 419. g.p.n.e.

Piše ga Hanania, jevrejski guverner iz Judeje (pod perzijskom upravom)
Sa uputama o načinu praznovanja praznika Pesah.

I posle 800 godina od izlaska iz egipatskog ropstva, Jevreji u Egiptu slave ovaj pomen

- **Pismo - zahtev Bagoi** (na aramejskom) – 25. novembar 407.g.p.n.e.

Pismo koje šalje Jedaniahu iz Elefantine - Bagoi (čije se ime pominje i u Bibliji) sa molbom za obnovu hrama u Elefantini.

Egipčani znatno oštetili hram. Jevreji sa Perzijancima. Perzijanci vladaju i Egiptom. Jevrejski garnizon sada služi njima.

ANANIJEVA arhiva - 13 rukopisa

- Otkrivena je 1893. g. od njujorškog novinara i egiptologa Čarls Edvina Vilbura
- Istražujući na Elefantini i u Asuanu. Otkupljuje 17 rukopisa, od kojih su 13 sa „jevrejskim sadržajem“
- Još nije svestan njihove važnosti. Vraća se u Pariz i umire u hotelu 1896. Rukopisi, sa ostalim njegovim stvarima smešteni u kutije i u skladište hotela.
- Njegova udovica mnogo godina posle, sudskim rešenjem nasleđuje i preuzima njegove stvari, ali stare dokumente skoro i ne gleda šta su. Tek 1953. g. posle smrti njihove kćerke Teodore, njenim zaveštenjem, te stari dobiva Muzej u Bruklinu.
- Dakle 60 godina posle otkrića rukopisa! Prevodi ih najpoznatiji egiptolog Alan Gardiner.

2002. godine 'Bruklinski muzej' pravi izložbu pod naslovom:
„JEVREJSKI ŽIVOT U ANTIČKOM EGIPTU:
PORODIČNA ARHIVA IZ DOLINE NILA“

Ova izložba traje 3 meseca

Ananijeva arhiva nosi ime po privatnoj ličnosti...poslužitelju jevrejskog hrama u Elefantini, po imenu Ananija ben Azarija.

Ona predstavlja više pojedinačnih dokumenata koji se tiču i prate privatni života njega lično, njegove porodice, žene, pa čak i njegovih robova, i to u vremenu od oko 50 godina.

Ono što je posebno interesantno jeste da je on u braku sa svojom bivšom robinjom, Egipćankom Tamet.

I tu vidimo praktični slučaj tada prihvaćenog principa tzv. verskog sihronizma - trpeljivosti bračnih odnosa Jevreja i nejevreja.

Sa aspekta današnjih naših skoro 100 postotnih mješovitih brakova, ovo je nama posebno interesantno, da je to – mešoviti brakovi postojali i bili prihvaćeni i pre 2.500 - 2.400 godina.

Tako da među prvim dokumentima koji je interesantan iz ove arhive, je upravo taj koji se tiče braka između Ananije i Tamet.

On, taj ugovor i nosi ime „Bračni ugovor Ananija Ben Azarija“

Naravno, tu su interesantni i drugi ugovori, a koji se tiču: imovinskih pitanja – pre svega prodaja, posudbi srebra, novca, pa čak i žita, oporuka, ostavština, poklona, usvojenja dece, pa čak i oslobađanja robova.

Dajem više slika istih, čisto radi predstave kako su izgledali, pa i u kom su fizičkom stanju očuvanost.

Ono što je svakako interesantno, pa i potrebno naglasiti, jeste da su ti ugovori **TAKO PRECIZNI**, da imaju tačno navedene pune datume kada su napisani (dan, mesec, godina), punim imenom i prezimenom imena svedoka i onih koji su pisali ove ugovore - pisari. Dakle pravno su **POTPUNO** kompletni, čak i sa aspekta današnjeg prava i forme ugovora!

MIBTAHIJINA arhiva - 11 rukopisa

Na aramejskom jeziku.

Mibtahija je poslovna i poduzetna žena, Jevrejka. Ovo je prvi van Biblijski izvor koji nam daje toliko podataka o nekoj ženi – Jevrejki.

Prati vreme od 60 godina i tri (3) generacije njene porodice (od 471. do 410. g.p.n.e.).
(Kako to deluje fantastično, da imate određene 'pravne akte', koji kao da su od juće, a desili su se pre oko 2450 godina. Takođe sa punim datumima njihovog pisanja, zapisničara, svedoka, itd.)

Sadržaji tih dokumenata su klasično pravni: Dozvola za gradnju zida (Interesantna jer se u ugovoru pominje da se on naslanja na posed jevrejskog hrama - što nam opet daje dodatne informaciju o tom jevrejskom hramu, jer govori o delu njegovog dvorišnog prostora i dimenzija tog prostora. Dakle, opet jedna vrlo živa informacija o pomenutom jevrejskom hramu na Elefantini) / Zaveštenje kuće na kćerku / Dodela prava svojine zetu / Ugovor o zarukama / Poklon kuće kćerci / Raspodela robova ... Itd.

Posebno poglavlje knjige je opis JEVREJSKOG HRAMA na Elefantini

Okolnosti kako i kad je nastao. To je 6. vek pre nove ere. (kako to znamo...Kambis)

Osim Hrama u Jerusalimu nema drugih bogomolja. Sinagoge još ne postoje. Jedini izuzetak je molitveni prostor od tri prostorije u važnom jevrejskom vojnom garnizonu u Aradu (30 km od Ber Ševe), koji postoji od 9. veka p.n.e. (350 godina, od 9. do 6. veka p.n.e. – važan za više jevrejskih kraljeva kao uporište i kontrola za put u Eilat – dakle pre **2900** godina postoje kao jevrejska mesta i Arad, i Ber Ševa i luka Eilat – i onda glupo pitanje da li prostor Palestine 'jeste ili nije' JEVREJSKA DOMOVINA).

Ali, hram na Elefantini bio je potpuno fizički izdvojen kao molitvena zgrada, i to mu daje poseban značaj. A posebno okolnost da je toliko dugo služio toj funkciji - od 6. veka do 350.g.p.n.e. ... skoro 200 godina.

Na ostrvu su i Jevreji i Egipćani, koji takođe imaju svoje hramove. Ima pripadnika i drugih naroda, što vidimo iz imena pojedinih svedoka dokumenata

525. g.p.n.e. (586.) Perzijski vladar Kambis osvaja Egipat, a jevrejski hram je već uveliko postojao. Određena netrepeljivost prema Jevrejima dovodi da Egipćani oštećuju jevrejski hram.

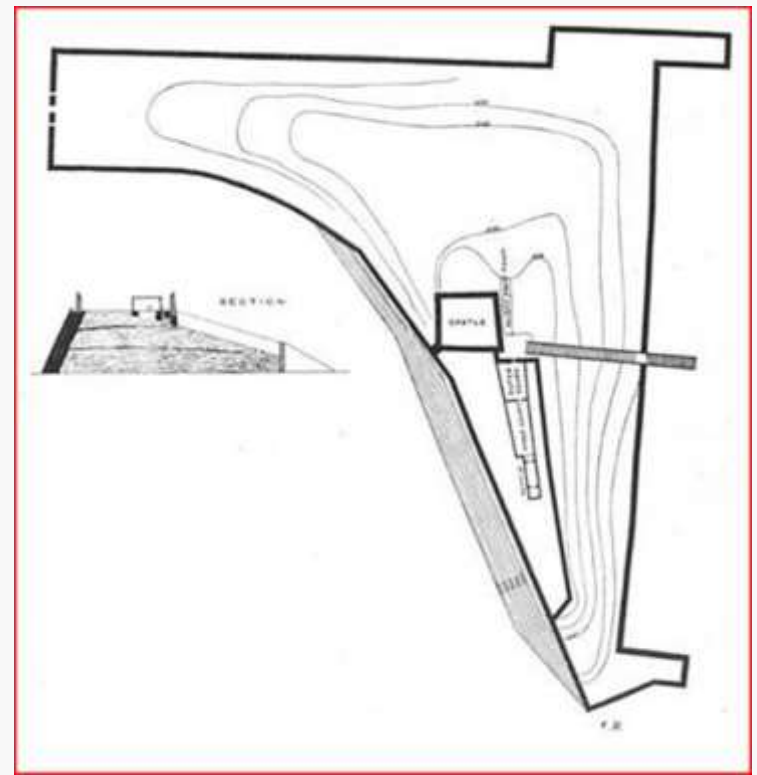
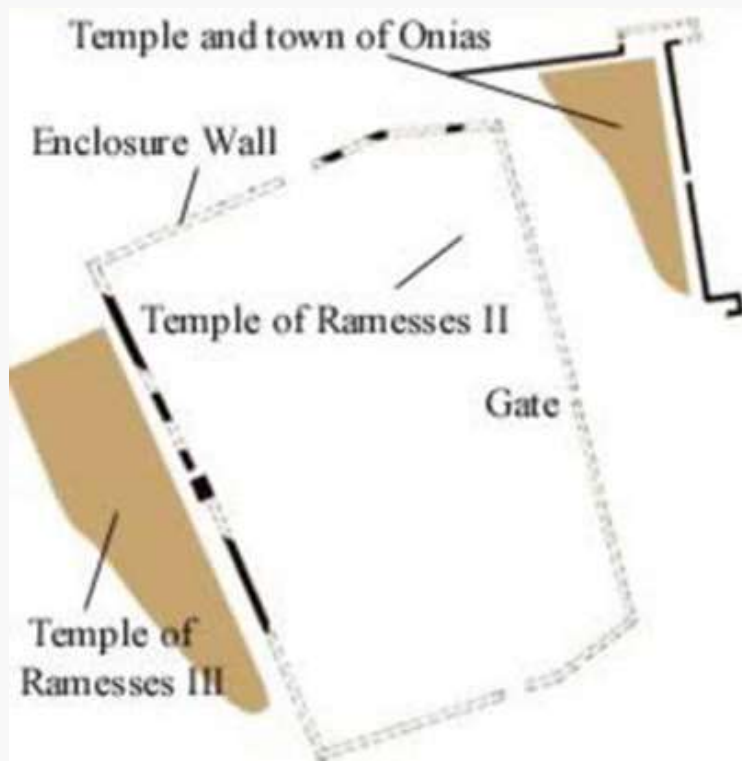
Jevreji zato postaju lojalni Perzijancima, i otuda i ono „Pismo Bagoji“ jevrejskom guverneru u Judeji, kao molba za obnovu hrama.

LEONTOPOLIS

- 162.g.p.n.e. - u Judeji vlada jevrejska dinastija Hašmonejaca
- Ali to je i vreme velikog rivaliteta i osvajačkih ambicija Ptolomeja iz Egipta i Seleukida iz Sirije. Obje su grčke dinastije nastale nako smrti Aleksandra Makedonskog.
- Obje koriste Jevreje u tom svom rivalitetu. Jedni su tzv. Tobijska struju za helenizaciju i protivnici helenizacije, koje predvodi jerusalimski Veliki sveštenik Onias III, zvani Pobožni, iz reda Sadokita (Zadokita). Njega je trebao naslediti Onias IV .
- Ali grčki guverner Lusias uspeva nametnuti Alkimusa, iz svešteneičke porodice, ali velikih zagovornika helenizacije.
- I tako Onias IV sa svojim sledbenicima odlazi u Egipat – Ptolomeju i kraljici Kleopatri.
- Oni mu dozvoljavaju gradnju i vojnih utvrda, te 162. g.p.n.e. i jevrejskog hrama.
- Sve to je bilo iz interesa Egipćana protiv Seleukida...i jevrejska vojska, i verski uticaj Oniasa IV
- Skice izgleda tog hrama daje nam jevrejsko-rimski istoričar Jozef Flavije

- Iako je postojao 'politički i verski interes' da ovaj hram postane pandam ili zamena za jevrejski Hram u Jerusalimu, on to nije postao.
- Ali zato ovaj prostor jeste dobio ime 'Zemlja Oniasa' a hram 'Oniasov hram', a broj Jevreja i njihovih naselja jeste bio velik.

Čak i dan danas, u sada arapskom Egiptu, postoje topografi koji nose ime „Tel el-Jahud“ u prevodu „Jevrejsko brdo“.

Konačno taj hram je postojao i delovao kao jevrejski hram 235 godina, od 162.g.p.n.e. do 73. godine nove ere, kada ga rimski car Tit Flavije Vespazijan daje srušiti, kao kaznu Jevrejima zbog Prvog jevrejskog ustanka koji su podigli protiv rimske okupacije Judeje, od 66. do 73. godine.

HVALA NA PAŽNJI